

J. VAN DER VELPEN

**Alpeide,
Gravin van Hoegaarden**

Overdruk uit « Eigen Schoon en De Brabander »
XXXVIIIe Jaargang, nr 1-2, blz. 14-26

Alpeide Gravin van Hoegaarden

Alpeide, stichteres van het kapittel van Hoegaarden (1), is ongetwijfeld een zeer voorname figuur geweest in de Xe eeuw. Het kan wel nuttig zijn eens alles samen te brengen wat we over haar weten; het kan een steentje bijbrengen voor de zo moeilijke geschiedenis der Xe eeuw.

HAAR ECHTGENOTEN

De studies van C. G. Roland (2) en L. vanderkindere (3) omtrent haar echtgenoten en afstammelingen, zijn overtuigend genoeg om hun besluiten over te nemen.

1. **Godeverd I.** Zo heet haar eerste echtgenoot. R. Parisot (4) vernoemt drie Godeverd's in de Xe eeuw, die hier in aanmerking komen. L. Vanderkindere weerhoudt van deze drie — zijn betoog is aannemelijk — de zoon van Godeverd, graaf van Gulik in het Rijnland. Alleszins, is hij de beschermeling van keizer Otto I en van Bruno, aartsbischof van Keulen, hertog van Lotharingen (954-965). Hij wordt opgevoed in de school van Bruno. In 958 verleent keizer Otto hem het graafschap Henegouwen. Waarschijnlijk in 959 stelt Bruno hem aan als « onderhertog » van Neder-Lotharingen. (Over de aard van die functie wordt geredetwist) (5). In 964 stierf hij van de pest in Italië. 't Is uit dit eerste huwelijk dat de kinderen van Alpeide zijn ontsproten.

Eilbert. Alpeide gaat een tweede huwelijk aan met Eilbert, heer van Florennes. Hij is de zoon van Everwin en Bertha, dochter van Wigerik uit zijn eerste huwelijk met Eva. Wigerik, palatijs graaf van Metz, is de stamvader van het Huis van Ardennen.

Eilbert is de stichter en grote weldoener van de abdij Waulsort; en dit reeds toen zijn eerste vrouw, Heresinde, nog in leven was. Zijn twee huwelijken bleven kinderloos. Zijn laatste levensjaren was hij gebrekkig en hij werd dan trouw terzijde gestaan door Godeverd en Aarnoud, zonen van Alpeide uit haar huwelijk met Godeverd. Hun stiefvader Eilbert, schenkt hun, nog tijdens zijn leven, zijn erfgoed van Florennes en sterft in 977 (6).

HAAR KINDEREN

1. **Godeverd II.** Deze is, evenals Aarnoud, de schutsengel van zijn stiefvader Eilbert en wordt diens erfgenaam.

(1) Zie *Eigen Schoon*, jg. XXXVI, nr 1-2.

(2) C. G. ROLAND, *Histoire générale de la Maison de Rumigny-Florennes*, Namur, 1891, blz. 13 en vlg.

(3) L. VANDERKINDERE, *Formation terr. des Princip. belges*, Bruxelles, 1902, Dln I en II, sparsim.

(4) R. PARISOT, *Le Royaume de Lorraine*. — *Tabula geneal. de 1° domo superiori Lothar.*, Paris, 1899, blz. 52.

(5) R. PARISOT, *op. cit.*

III !
hoe kan ee
2 zo sticht
den, was
de poen oot
mo alles v
moederkunt
4 haar sticht
dan

Godeverd is vroegtijdig gestorven. Op de schenkingsacte van Rosière (zie verder) is hij geen ondertekenaar van de acte en Alpeide, in die acte, doet de schenking ter nagedachtenis van haar voorouders en reeds « gestorven » kinderen. Aarnoud zal dan alleen Heer van Florennes worden en voortzetter van het geslacht van Alpeide.

2. **Aarnoud I** (Arnulphus). Hij ondertekent samen met zijn moeder Alpeide en Wederik, zijn broeder, de schenkingsacte van Rosière. Hij wordt Heer van Florennes, bouwt er o.a. een kerk ter ere van S. Gangulphus, kerk die kapittelkerk wordt en onder het pontificaat van zijn zoon Geerard, bisschop van Kamerijk, maakt deze er een benedictijnerklooster van. Aarnoud huwt met Ermengardis (Ermentrudis), achterkleindochter van Wigerik. Aarnoud is overleden vóór 1010 (7).

3. **Wederik (Wiricus)**. Geen spoor meer van hem vindend, vermoedt men dat hij — de jongste zoon — het kloosterleven heeft aanvaard. Wel treffen we, tussen 1018-1029, in de jonge abdij van Florennes, als abt, een Wiricus aan, maar er is geen aanduiding dat het de broer van Aarnoud en de oom van stichter Geerard zou zijn. Het is nochtans niet uitgesloten.

4. **Erlinde** ? Het is maar een veronderstelling dat Erlinde, gravin van Geldenaken, geciteerd in 1021 (8), een dochter zou zijn. Dit vermoeden steunt op het feit dat Alpeide en Erlinde bezittingen hebben in en rondom Geldenaken. Ook op het feit dat beiden verwant schijnen te zijn met het Huis van Ardennen (9). Erlinde is gehuwd met een Duras.

DE KLEINKINDEREN EN AFSTAMMELINGEN

Buiten Erlinde, van wie het niet volstrekt vaststaat dat zij een dochter is, heeft enkel Aarnoud kinderen gehad. Zijn vrouw, Ermengarde, de achterkleindochter van Wigerik, is volgens C. G. Roland, de dochter van Godeverd van Verdun, de Gevangene, en Mathildis van Saksen; volgens R. Parisot en L. Vanderkindere, de dochter van Gerberga en Meginhard. Godeverd van Verdun is dan haar oom. Eilbert, de stiefvader van haar man, Aarnoud, is haar half-oom. (Zie verder de tabel). Uit dit huwelijk zijn op zijn minst zes kinderen gesproten :

1. **Godeverd III**, heer van Florennes, beschermer der abdij.

2. **Geerard**, bisschop van Kamerijk (1012-1051).

3. **Aarnoud II**, gehuwd met Helinde. Stierven jong.

4. **Wouter**, waarschijnlijk Heer van Orp-le-Grand, gehuwd met Hersinde.

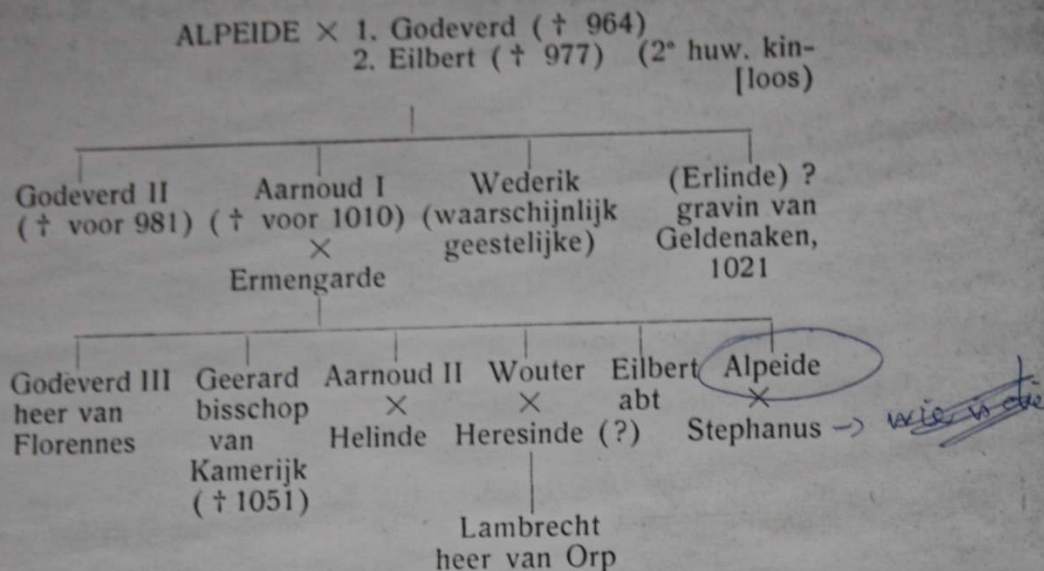
(7) CH. DEREINE, Les Origines du Chapitre de S. Gengulphe de Florennes. (dans : Etudes d'Histoire et d'Archéol. Namuroises, Gembloux 1952.)

(8) L. VANDERKINDERE, *op. cit.* Dl. II, blz. 148.

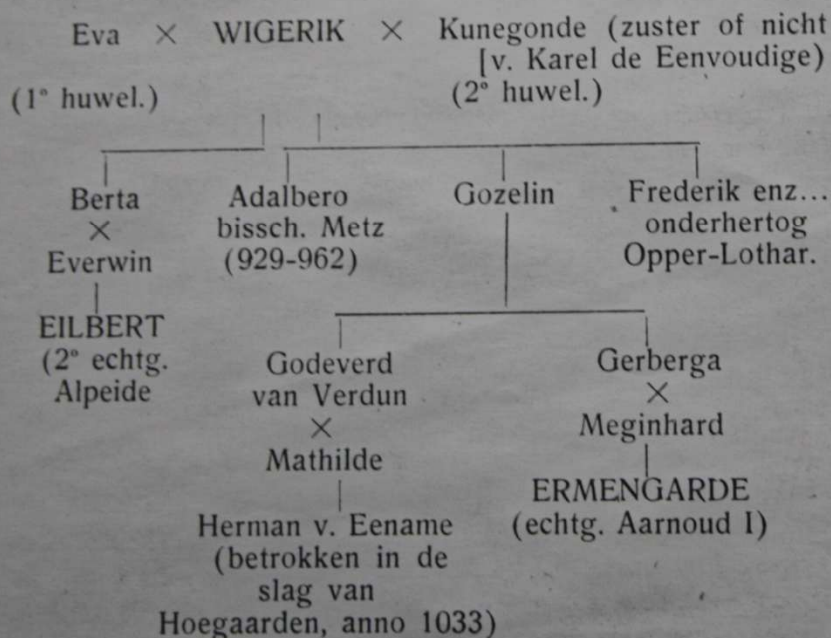
(9) *Idem.*

zie p. 89
~~Wouter le Grand~~

TABEL A (10)

TABEL B (11)

(10) Verdere uitleg en afstamming vindt men in C. G. ROLAND,
op. cit.

(11) Zie R. PARISOT, *Tabula geneal.* *op. cit.*

5. Eilbert, benedictijner monnik, abt van Maroilles.

6. Alpeide, gehuwd met Stephanus, Heer van Brakel; moeder van de gelukzalige Lietbert van Brakel, die zijn oom Geerard opvolgt als bisschop van Kamerijk.

Hierbijgaande tabellen geven het overzicht der afstamming.

ALPEIDE'S BEZITTINGEN

De bezittingen van Alpeide liggen verspreid over heel West-Haspengouw. Het graafschap Brunengeruz maakt er een belangrijk deel van uit, en ook daar treffen we haar voor-naamste grondbezit aan. We hebben haar vermoedelijke eigendom op bijgaande kaart aangebracht. De plaatsen, éénmaal onderlijnd, zijn deze waar haar afstammelingen in bezit van eigendom worden bevonden. De tweemaal onderlijnde plaatsen zijn deze waar Alpeide zeker of waarschijnlijk bezittingen had. Een abdijplaats in de Xe eeuw wordt aangeduid met één dubbel kruis, een kapittelplaats met een enkel kruis. Om alles te situeren hebben we rivieren en bijrivieren getekend en ook de hedendaagse grote verbindingswegen, die zeer waarschijnlijk ook oude verbindingswegen waren.

De grenzen van het graafschap Brunengeruz worden aangeduid door een kruisjeslijn. We volgen hierbij de begrenzing aangegeven door E. H. Buvé (12), behalve in de streek van Incourt, waar we een lichte wijziging hebben aangebracht.

Staving der gegevens :

1. *Rosière* : Dit domein, bestaande uit een onbelast (indominicalis) mansus met nog 7 andere mansus, een kerk, een brouwerij, een rijk bos, werd in 981 door Alpeide geschonken aan de abdij Waulsort, door Eilbert, haar tweede echtgenoot gesticht (13).

2. *Tourinne* : Werd gedeeltelijk door haar geschonken aan de abdij Hastière. Dit domein behelst het zuidelijk gedeelte van Tourinne met Nodebais tot Piétrebais toe en ook Bossut (14). Daar vinden we later de bezittingen van Hastière terug. Een deel van Tourinne wordt geschonken aan S. Pauluskapittel van Luik. De kerk en 200 bunder zullen dit kapittel toebehoren (15).

3. *Geldenaken* : Wordt door Alpeide aan het zelfde S. Pauluskapittel geschonken. S. Lambertuskerk en parochie zien we later in het bezit van S. Paulus.

(12) *Bijdragen tot de Gesch. van 't aloude Hertogd. Brabant*, Dl. V, 1906.

(13) De acte is gepubliceerd in : *Revue d'Histoire et d'Archéol.*, Dl. IV, art. van A. WAUTERS. De datering van A. WAUTERS is volgens L. VANDERKINDERE, *op. cit.* Dl. II, blz. 199, niet juist, en moet zijn 918.

(14) *Analectes p. servir à l'histoire eccl. de la Belgique*, Dl. XVI, blz. 39 en 60.

Braine

forzie bekoover
loor

Alp. is dochter
van ?
was ?

4. *Hoegaarden* : Alpeide sticht er een rijk kapittel van 12 kanunniken. Dit kapittel heeft grote bezittingen te Hoegaarden zelf en in de omliggende dorpen of gehuchten van Hoegaarden (16). Namelijk :

5. *Bost; Rommersom, Elst, Aalst, Nerm, Houtem, Hoksém* (kapelanij der collegiale kerk van Hoegaarden vóór de stichting van het kapittel aldaar door Jan van Hoxem in 1344.)

6. Verder heeft het kapittel van Hoegaarden nog bezittingen in de dorpen : *Grimde* (2/3 der tienden), *Goetsenhoven, Geest, Overhespen, Neerwinden, Laar, Kumptich, Sluizen, Meldert* (17).

Het staat nergens beschreven dat al die goederen afkomstig zijn van Alpeide. Maar als men weet dat dit kapittel nooit een spoor van bloei of verdienste heeft vertoond, dan mag men wel besluiten dat het zijn aanzienlijk bezit hoofdzakelijk aan zijn oorspronkelijke dotatie door Alpeide heeft te danken.

Een tweede categorie plaatsen vinden we in het bezit van haar afstammelingen. We steunen hier op C. G. Roland (18), die ze doet voortkomen van Alpeide. Dat zijn :

7. *Orp-le-Grand* : Door toedoen van Geerard, bisschop van Kamerijk, kleinzoon van Alpeide, worden de prebenden van de collegiale van Orp (waar zijn neef Lambrecht, heer is) aan de abdij Florennes toegevoegd. Daar was dus een kapittel in het bezit van Alpeide's familie. We mogen dan veronderstellen dat Alpeide te Orp en omgeving vele goederen bezat (19).

8. *Trognée, Bertrée, Hannut, Poucet, Avernas-le-Beauduin*; in die dorpen hebben de afstammelingen van Alpeide (tak van Morialmé) grondbezit. (Hun overig bezit in de streek van Florennes, is afkomstig van Eilbert.)

9. De abdij Florennes, begonnen door Aarnoud, voltooid door Geerard, kleinzoon van Alpeide, heeft bezittingen te *Hottomont, Ramillies, Enines* en *Herbais*.

10. *Villers-le-Peuplier* en *Bomal* zijn op de kaart met stippellijn onderlijnd. Villers wordt in 1021 aan de abdij S. Truiden geschonken door Erlinde, gravin van Geldenaken, vermoedelijk een dochter van Alpeide. *Bomal* (Botmalia) wordt door een zekere Alpeide, in onheuglijke tijd aan S. Lambertus te Luik geschonken (20).

KROONGOEDEREN ?

ALPEIDE VAN KONINKLIJKE AFKOMST ?

Het algemeen overzicht van deze schenkingen en vermoedelijk grondbezit van Alpeide is indrukwekkend. De bezittin-

(16) A. WAUTERS, *op. cit.* canton de Tirlemont, Hougaerde.

(17) A. WAUTERS, *ibid.*

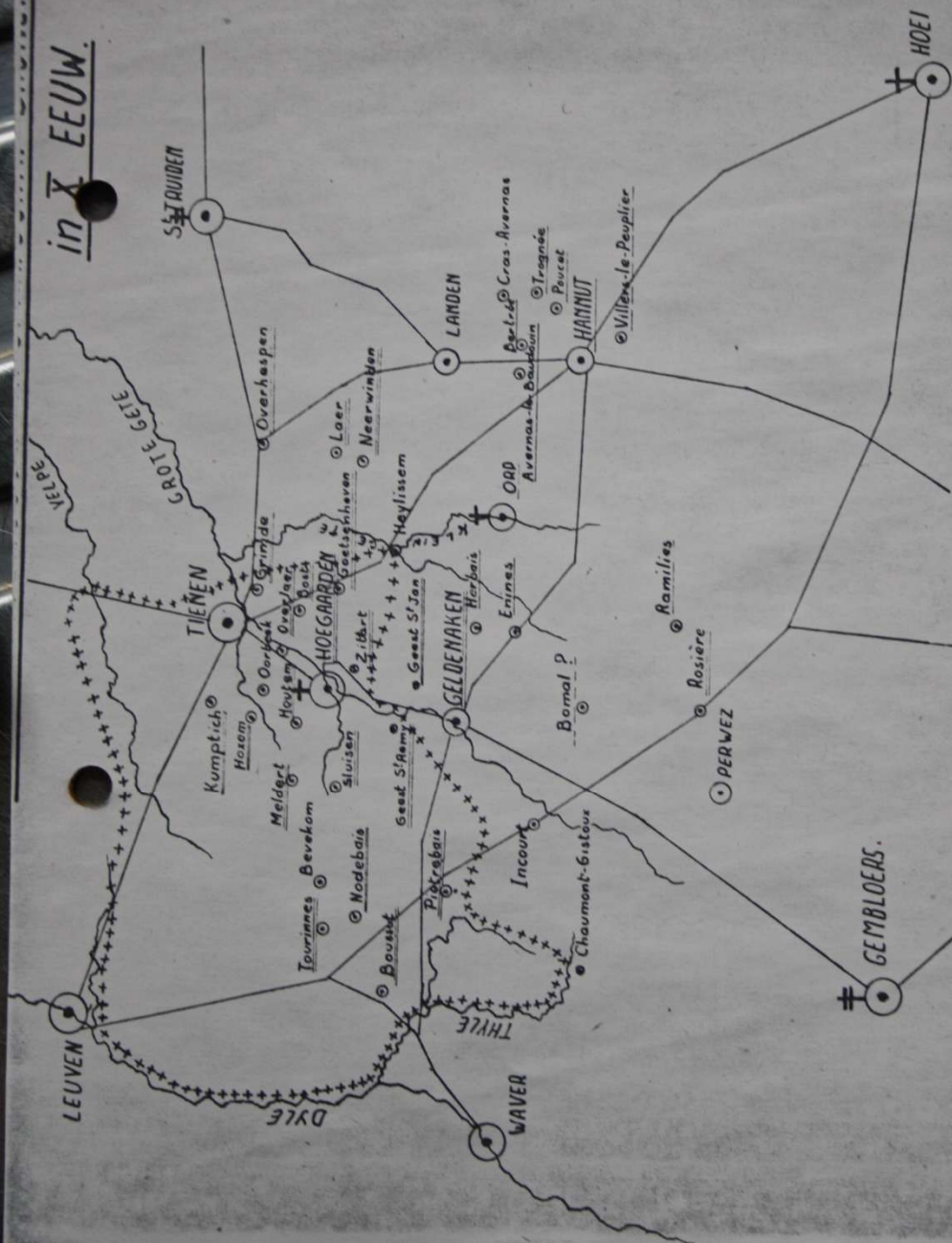
(18) C. G. ROLAND, *op. cit.*

(19) Acte in : *Analactes...*, Dl. XXI, blz. 390. De Heer van Orp is de neef van Gerard, kleinzoon van Alpeide.

(20) *Necrologium S. Lamberti*. Zie FALLON, *Historia Leod.* blz. 114.

→ zoem erke
als r. g. g. m. m.

in X EEUW.

gen overschrijden de grenzen van een graafschap en toch liggen ze samen gegroepeerd in een streek die eens de bakermat was van het Karolingisch Huis. We mögen dan wel aannemen dat deze bezittingen oude kroongoederen waren en dat Alpeide een afstammeling was van het Karolingisch Huis. Wat onze thesis versterkt is de naam *Alpeide* zelf, die herhaaldelijk voorkomt in het koninklijk huis. De tweede vrouw van Pepijn van Herstal heette Alpeide. Ook een dochter van Lodewijk de Vrome (21), gehuwd met graaf Bego alsmede een natuurlijke dochter van Karel de Eenvoudige.

Wat nog haar hoogste adel verraadt is het feit van haar huwelijk eerst met Godeverd, na Bruno, hertog en aartsbisschop van Keulen, de hoogste ambtenaar van het keizerrijk; daarna met Eilbert, kleinzoon van Wigerik, de palatijnse graaf.

Een derde aanwijzing vinden we in de « Fundatio capituli Hugardiensis » (22), voorzeker een tendentieuus stuk, maar dat zonder twijfel ook oude bronnen heeft benut. Het document zegt uitdrukkelijk dat ze niet de Alpeide van Pipijn was, maar van het geslacht van Karel, de eerste franse koning : « fuit de Seynderea progenie, vel primi Caroli regis ». Enkele passussen tevoren was het : « fuit (fundatrix) de Caroli regis Franciae progenie propagata et reges non tunc temporis mutaverunt eorum nomina et non fuit Alpaidis Pipini ». Ook wordt haar macht opgehemeld : « cui (Alpaidi) spectabant villae et populus et totum dominium quia non habuit superiorem nisi Caesarem. » Dat onder andere, voor deze gezegden oude bronnen werden benuttigd leiden we af uit het feit dat deze « non fuit Alpaidis Pipini » een rechtzetting is van de middeleeuwse traditie (23) die Alpeide van Pipijn van Herstal aanwees als de stichteres van 't kapittel van Hoesgaerden. Die rechtzetting had overigens geen uitstaans met de blijkbare bedoeling van de opsteller, een plebaan die 'n pleidooi hield voor eigen rechten.

OVERDRACHT VAN HET GRAAFSCHAP BRUNENGERUZ AAN NOTKER

Notker, bisschop van Luik (972-1008), verwierf, vermoedelijk in 987, van keizer Otto III de heerschappij over het graafschap Brunengeruz (24). Ongeveer in dezelfde tijd, of iets vroeger had hij insgelijks de heerschappij over het graafschap Hoei verkregen. Bij dit laatste weten we dat die machts-overdracht gepaard ging met, of het gevolg was van de nalatenschap van het grootste gedeelte van het grondgebied door graaf Ansfried. Redelijkerwijze mögen we hetzelfde veronder-

(21) M. G. H., SS. XIII, blz. 460 en 595.

(22) *Algem. Rijksarchief*. Greffes scab., Hougaerde, Cartularium, 4288. Dit is een kopie van 1619. Een oudere berust in het *Historisches Archiv der Stadt Köln*, Domstift, Akten, 7, 8.

(23) *Eigen Schoon*, art. cit.

*De die graaf
was zeer groot
(= keizer)
Rijn*

stellen voor Brunengeruz : De beschikbare grondeigendom werd aan de bisschop of zijn kerken nagelaten of geschonken. Naderhand, misschien tengevolge daarvan, werd door de keizer de machtspositie verleend om die goederen voor de bisschop aldus te beveiligen.

In alle geval is Notker rondom die tijd grondeigenaar geworden in Brunengeruz. Otwin, abt van S. Baafsabdij († 998) tekent herhaaldelijk, maar tevergeefs, protest aan bij de keizer, omdat Notker zich de abdijgoederen te Meldert (bij Hoegaarden) heeft toegeëigend. Dit weten we door de brief van abt Odelbode (1030) aan gravin Adela van Vlaanderen (25). De kerk van Meldert blijkt achteraf in het bezit te zijn van S. Bartolomeuskapittel van Luik. Schenking of usurpatie, we zien er alleszins Notker fungeren als grondeigenaar. Meldert ligt tussen Bevekom en Hoegaarden, en in die twee plaatsen heeft de bisschop aanzienlijke grondeigendom. Notkers' opvolger, Balderik II (1008-1018) komt op zijn allodium te Hoegaarden een burcht bouwen, om zijn goederen te beschermen (26). Het allodium is geen persoonlijk bezit van Balderik; het wordt immers overgedragen aan zijn opvolgers, de bisschoppen van Luik. Bisschop Rudolf van Zaeringhen zal in 1189 een deel bisschoppelijke goederen (*bona episcopalia*) verpanden, o.a. de « curia » van Hoegaarden en vervolgens die van Bevekom (27). In 1249 verkoopt Hendrik van Gelder, bisschop, meer dan 200 bunder bos en weide van Hoegaarden (28). Dit uitgebreid bisschoppelijk bezit te Hoegaarden, waarbij nog dient gevoegd een kasteel (*domus fortis*) (29), houdt zeker verband met de overdracht van het graafschap aan Notker.

Hetzelfde dient gezegd van de grote bezittingen (*plures curtes*) die S. Martinuskapittel van Luik heeft te Overlaar, gehucht van Hoegaarden, en te Geest en Geldenaken. Het is bezit van het beginstadium van dit kapittel opgericht in 965. In de oorspronkelijke dotatie van S. Martinus komt voor : « Urlez cum ecclesia ». Kan. Langius zet om in : « Velez ». Kan. Reusens vraagt zich af of « Urlez » geen foutieve schrijf-

(25) MIRAEUS ET FOPPENS, *Opera diplomatica*, Dl I, blz. 348. L. VOET, De brief van abt Othelbold aan gravin Otgiva over... Gent, 1949. Uitgave C. R. H.

(26) M. G. H., SS., Dl. IV, 727, *Vita Balderici*.

(27) *Cartul. S. Lambert*, Dl. I, act LXII.

(28) *Id.*, Dl. VI, blz. 250; *Algem. Rijksarch.*, zie nota (22).

(29) *Id.*, Dl. I, anno 1356, *Relevatio domus fortis de Ovelaer*. Balderik II mislukte in 1013 een vesting te Hoegaarden op te richten op zijn allodium. Alles schijnt er op te wijzen dat de bisschoppelijke eigendom te Hoegaarden bleef behouden. Naar onze mening, is op dezelfde plaats waar Balderik zijn burcht wilde bouwen, later, zoniet een versterkt, dan toch een kasteel gekomen met een leengoed, waar de bisschop vrije toegang had (PONCELET, *Livre des Fiefs de l'Eglise de Liège*, blz. LIII.) en waar de kastelein van de Prins-bisschop resideerde.

wijze is van « Overlaer » (30). Deze uitleg kan gelden; het is nochtans niet uitgesloten dat de kerk van Overlaar, met al zijn bezittingen, reeds vroeger behoorde tot het « jus patronatus » van de Luikse bisschoppen, maar pas na de overdracht van Brunengeruz, « jus proprietatis », beschikbare eigendom werd om te kunnen overgedragen worden. Dat zou dan een twinigtal jaren geweest zijn na de oprichting van S. Martinus te Luik. Nu weten we dat Notker S. Martinus, met nog andere zijner collegiale kerken te Luik, aanzienlijk verrijkte en het aantal kanunniken vermeerderde. Volgens J. Paquay, zou de aanwerving van de graafschappen Hoei, Brunengeruz en later Haspinga, de Luikse bisschoppen in staat hebben gesteld om hun collegiale kerken te verrijken (31). Als we nu de « Fundatio », reeds hoger vermeld, raadplegen, dan lezen we daar dat Alpeide het uitgestrekt gebied van Hoegaarden verdeelde en ieder het zijne gaf : « ...zo uitgestrekt was toentertijde de parochie Hoegaarden en de stichteres, zij alleen, was meester over alles... Ze gaf niet alle hoven (curias) aan de kanunniken, maar ze richtte verschillende hoven op die haar alle toebehoorden. Ze verdeelde alles, gaf ieder het zijne, en maakte elk eigenaar ervan. » We vergelijken deze tekst met deze van De Dynter (32), die zich klaarblijkelijk heeft vergist wat de identiteit van Alpeide betreft, maar in 't hertogelijk archief misschien wel oude stukken heeft gezien : « Et est assavoir que Alpais, la concubine de Pepin, fonda l'église et le collège des chanoines de Hugarde et moult d'autres biens fist-elle aux églises et aux personnes de l'église. Et quand elle fut trespassée, elle fut ensevelie en l'église de Orp, emprès Geldon en Brabant » (33).

Het uitgestrekt gebied van Hoegaarden is gans weggeschonken aan kerkelijke instellingen :

1. Een groot gedeelte, aan het Kapittel van Hoegaarden, dat op zijn beurt beneficie wordt van de domscholaster van Keulen (34).

(30) *Analectes*, Dl. XIV, blz. 398.

(31) Zie de betrekkingen van Notker met zijn kapittelkerken in : G. KURTH, *Notger de Liège*, Dl. I, blz. 147. J. PAQUAY, *Droit de Patronage des Evêques de Liège sur les Eglises de Hesbaye*. Art. verschenen in : *Leodium*, 1909, nr 2 en 3.

(32) E. DE DYNTER, *Chronica nob. ducum Loth. et Brab.* ed. P. Fr. X. De Ram, blz. 22 en 130.

(33) In 1618 werd volgens MIRAEUS, *Fasti Belg.*, de grafsteen van Alpeide « conthoralis Pipini Ducis » in de kerk van Orp le Grand gevonden. (Zie ook, LE ROY, *Topographia hist. Gallo-Brab.*) Alpeide van Pipijn is van de VIII en IX eeuw. In die tijd bestonden geen grafschriften ; ook nog niet in de X eeuw als Alpeide van Hoegaarden is gestorven. Dus zeker een posthuum opschrift. De mogelijkheid bestaat dat het 't graf is van Alpeide van Hoegaarden. Alleszins woonde haar kleinneef, als heer van 't dorp en kapittelkerk in 1029 te Orp. (Zie nota (19).)

(34) *Eigen Schoon*, jg. XXXVI, nr 9-10. Het gebeurde meer dat een kerk geschonken werd aan een kathedraalschool, zie *Urkundenbuch des Stiftes Xanten*, P. WEILER, 1° Band, Bonn, blz. 8, nr 14.

2. Een ander groot gedeelte aan de bisschoppen van Luik.

3. Het derde gedeelte aan S. Martinuskapittel van Luik.

Pas vanaf de XIIIe eeuw verschijnen te Hoegaarden kleine landeigenaars (35) : De heren van Schoor; de heren van Hoksem. (Reinier verschijnt in 1200 als klerk van Hendrik I, graaf van Leuven). Ook S. Servaaskerk van Maastricht heeft een Hof te Rommersom; dat kan een oud bezit zijn. Alpeide wordt genoemd « gravin », « gravin van Tourinne », « gravin van Hoegaarden ». Hoegaarden en Tourinne zijn in de Xe eeuw de twee voornaamste plaatsen van Brunengeruz; enkel Hoegaarden kreeg toen zijn collegiale kerk; Tienen en Geldenaken zullen nog een paar eeuwen moeten wachten. Als Alpeide gravin is van deze twee voorname plaatsen, dan is ze de gravin van Brunengeruz.

Wie moeten we dan verder zoeken om de schenkingen of nalatenschap aan de Luikse bisschoppen en kerken te verklaren ?

VERBAND VAN ALPEIDE MET HET HUIS VAN ARDENNEN ?

Godeverd, echtgenoot van Alpeide, wordt door sommigen aangezien als zijnde van het geslacht van Wigerik, stamvader van het Huis van Ardennen. Het kan betwijfeld worden (36), maar wat toch opvalt is dat Godeverd evenals Frederik, zoon van Wigerik, waarschijnlijk samen worden aangesteld als « onderhertog », Godeverd van Neder- en Frederik van Opper-Lotharingen.

Alpeide's tweede man, Eilbert, is kleinzoon van Wigerik. Alpeide begiftigt de abdij Hastière, gesticht door Wigerik (37). Ze doteert eveneens de abdij Waulsort, gesticht door Eilbert, en die een bezit wordt van het Huis van Ardennen.

De zonen van Alpeide zijn Godeverd, Aarnoud en Wederik. Deze drie namen komen meer voor in het Huis van Ardennen. Wigericus en Wiricus (Wederik) zijn misschien wel eenzelfde naam.

Als Erlinde een dochter is van Alpeide, dan komt het verband met deze koninklijke stam van Metz nog duidelijker naar voren : Haar oudste zoon heet Adalbero, primicier van de kerk van Metz. Deze functie en de naam zelve wijzen op verband. Ook nog de namen van haar andere zonen : Godeverd en Giselbrecht. Beide namen horen thuis in hetzelfde geslacht. Dan nog verder : de schenking van Erlinde aan de abdij S. Truiden, een oud bezit van de kerk van Metz (38).

Een laatste aanduiding in dezelfde richting : De collegiale kerk die Alpeide te Hoegaarden liet bouwen, werd aan S. Gorgonius toegewijd en zij kwam in het bezit van een

(35) Zelfde act als nota (28).

(36) R. PARISOT, *op. cit.* blz. 52.

(37) *Analectes...*, Dl. XVI, nr 29.

(38) L. VANDERKINDERE, *op. cit.* Dl. II, biz. 148.

belangrijke relikwie van de heilige. Onder het bewind van Wigerik te Metz, werden de relikwieën van S. Gorgonius, in de abdij van Gorze berustend, naar de kathedraal van Metz overgebracht om ze te onttrekken aan de Hongaren (39). In die kathedraalkerk is steeds een familielid van Wigerik bisschop. We weten niet of Gorgonius in Hoegaarden is terecht gekomen door die familie van Metz (het kan ook langs Chrodegang zelf zijn), we geven dit enkel als aanwijzing.

WIE WAS DAN ALPEIDE ?

Haar geboortedatum kunnen we situeren tussen 910 en 930.

Haar kleinzoon Geerard wordt opgevoed aan het hof van Adalbero, aartsbisschop van Reims, gestorven in 988 (40). We mogen dan redelijkerwijze aanvaarden dat Geerard niet later is geboren dan 975. De zoon die geestelijke wordt en niet de naam draagt van vader of grootvader, is niet de oudste; we mogen dan aannemen dat zijn broeders, Godeverd en Aarnoud II ouder zijn, en dan is hun vader, Aarnoud I, zoon van Alpeide, zeker reeds gehuwd in 970. Het huwelijk van Alpeide kan dan geplaatst worden in 950 of vroeger, omdat Aarnoud I wellicht ook niet de oudste zoon is, maar wel Godeverd.

Dit wordt bevestigd door het feit dat haar zonen Godeverd en Aarnoud hun stiefvader Eilbert bijstaan en zijn leen-goed nog vóór zijn afsterven in 977 ontvangen. Moet men daaruit niet besluiten dat deze zonen toen reeds meerderjarig waren ?

Als Alpeide gehuwd is ten laatste in 950, dan moet haar geboortedatum teruggebracht worden tot 930 en wellicht vroeger.

* * *

We betoogden dat Alpeide vermoedelijk afstamde uit het karolingisch vorstenhuis. De oude kronijken vermelden maar één Alpeide, geboren begin der Xe eeuw, nl. een natuurlijke dochter van Karel de Eenvoudige (41). Karels' nicht of zuster, Kunegonde, huwt Wigerik. We zagen ook het verband van Alpeide met het geslacht van Wigerik. Zou Alpeide van Hoegaarden deze koningsdochter zijn ? We kunnen die hypothese moeilijk aanvaarden. Karels' dochter moet geboren zijn tussen 900 en 923, jaar van zijn onttroning en gevangenschap. Die geboortedatum zou desnoods nog overeen te brengen zijn; maar we vinden geen verklaring van de uitgebreide bezittingen van Alpeide in Haspengouw. Hoe kan een onwettig kind, vast en zeker minderjarig bij de onttroning van Karel, in 't bezit komen van zulke eigendom ?

(39) M. G. H., SS., Dl. IX, *Miracula S. Clotindis et S. Gorgonii*, blz. 235.

(40) C. G. ROLAND, *op. cit.*

(41) M. G. H., SS., Dl. IX, blz. 303, *Genealogia S. Arnulphi*.

De bijzonderste vazal van Karel, Erlebald (gesneuveld in 921) was gehuwd met een Alpeide. Alpeide van Hoegaarden, een dochter van dit huwelijk? Erlebald was graaf en grondeigenaar in Frankrijk (42).

Ander spoor? De vrouw van Lodewijk de Vrome heet Ermengarde. Ze is de dochter van Ingorammus, zoon van de broeder van Chrodegang (43). Chrodegang, bisschop van Metz, verwant met de Karolingische koningen, is evenals Ermengarde afkomstig uit Haspengouw. Chrodegang brengt de relikwieën van S. Gorgonius uit Rome mee. Relikwieën van die heilige komen in Hoegaarden terecht. Lodewijk en zijn echtgenote Ermengarde, doen milde schenkingen aan kloosters. Een groot domein van Brunengeruz, Kumptich, Vissenaken, Roosbeek enz... een domein dat paalt aan Hoegaarden komt in 't bezit van Lodewijk's geliefde abdij Cornelimünster (Inden). Die Lodewijk heeft een natuurlijke dochter, Alpeide ten huwelijk gegeven aan een zijner voornaamste hovelingen, graaf Bego. Is de Alpeide van Hoegaarden misschien daar een nazaat van? Wat zich daartegen verzet is misschien het feit dat deze Bego, graaf wordt van Parijs (44).

BESLUIT

We hebben in deze studie achtereenvolgens gehandeld over Alpeide's echtgenoten, haar nakomelingen, haar bezittingen, haar vermoedelijke betrekkingen met Notker, bisschop van Luik, met het Huis van Ardennen.

Het laatste punt, wie zij zelf was, welke haar ouders waren, hebben we niet kunnen oplossen. We kunnen wel besluiten dat ze van de hoogste adel was, verwant met het Karolingisch Vorstenhuis, maar hoe, dat blijft een open vraag.

Weze ook gezegd dat wat ons is opgevallen in deze studie. Anderhalve eeuw na de afbrokkeling van het Karolingische Rijk, treffen we in West-Haspengouw, men zou zeggen een bijna gesloten grondgebied aan, eigendom van een zelfde familie of persoon. We weten van de andere kant, dat deze streek, Lotharingen in de IXe en de Xe eeuw voortdurend gewisseld heeft van meester, nu eens, is het de koning van Duitsland, dan die van Frankrijk; nu een hertog, dan weer geen. Het komt ons voor dat niettegenstaande al die wisselvalligheden van bestuur, van rechtsgebied, de grondeigendom zich heeft vastgezet en een groot aaneengesloten blok is gebleven, een koninklijk erfdeel. Een verleidelijke hypothese is dan de volgende: Een zoon of dochter van een der karolingische koningen of keizers, zou West-Haspengouw als erfgoed hebben meegekregen. Laten we die koningszoon, Hugo of Huguard noemen. Die zou zijn castrum in Hoegaarden hebben gebouwd en zijn naam hebben verleend aan het omliggend

(42) L. VANDERKINDERE, *op. cit.*, blz. 206.

(43) SIMSON, Ludwig der Fromme, Dl. I, blz. 137.

(44) *ibid.* blz. 11 en 23.

gebied, bestaande uit een twaalfstal gehuchten, oude fran-kische heem's.

Terwijl de kroonpretendenten, of de mededingers naar het hertogdom later, zoals de Renier's van Henegouwen, onder mekaar twistten, zou deze koninklijke familietak te Hoegaarden zich tevreden hebben gesteld met het graafschap Brunengeruz, zich daar hebben vastgenesteld en machtige grondeigenaars geworden zijn of gebleven.

Alpeide zou een laatste vertegenwoordiger van deze familietak zijn geweest in Brunengeruz. Ze heeft de meeste van haar goederen weggeschonken. Haar graafschap werd door de keizer toevertrouwd aan de Luikse bisschoppen; het zuidelijk gedeelte echter werd van het graafschap afgescheiden en kwam in de handen van haar dochter Erlinde (45), of een andere familietak, met als voornaamste plaatsen, Geldenaken en Orp. De tak van Erlinde heeft zich verder afgebrokkeld, met als belangrijkste zijtak, deze van de heren van Jauche. Ook de heren van Geest (of Jenville) die ook nog een domein hebben bewaard in Hamme-Mille, afhankelijk van Tourinnes (46).

De verdere afbrokkeling en evolutie van het graafschap Brunengeruz, zullen we in een latere bijdrage behandelen.

J. VAN DER VELPEN.

(45) De grenzen van Brunengeruz beschreven door Gilles d'Orval omvatten Geldenaken niet. Hij omlijnt het graafschap hoogst waarschijnlijk zoals het in 987 aan Notker werd overgedragen en in 1099 door Otbert, werd teruggekocht. Er is niets tegen dat vóór die overdracht, het graafschap groter was, en dat Geldenaken en om-liggende werd afgescheiden.

(46) Over « Arnoul de Gest », lees : A. WOUTERS, Histoire des Comm... Canton de Jodoigne, Hamme-Mille. Het is zeer opvallend dat die Heren van Geest, grote eigenaars zijn te Hamme-Mille (filiale van Tourinne) en Genville (Geest), juist daar waar Alpeide ook thuis hoort.